

**SOZANDALIK SAN’ATI AN’ANALAR, IJROCHILIK VA TA’LIMY
AHAMIYATI**

Respublika musiqa va san’at texnikumi

Xusanov Nuriddin

Yunusov Doniyor

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘zbek milliy musiqa madaniyatining muhim tarkibiy qismi bo‘lgan sozandalik san’atining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va bugungi kundagi ahamiyati yoritiladi. Unda sozandalikning ijrochilik xususiyatlari, an’anaviy cholg‘ularning o‘rni hamda ushbu san’at turini yosh avlodga o‘rgatishning pedagogik jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, sozandalik san’atini saqlash va rivojlantirishda ustoz–shogird an’anasining ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: sozandalik, milliy cholg‘ular, ijrochilik san’ati, ustoz–shogird an’anasi, musiqiy ta’lim, madaniy meros

Sozandalik san’ati o‘zbek xalqining boy musiqiy merosini ifodalovchi eng qadimiy va muhim san’at turlaridan biridir. Milliy cholg‘ular orqali ijro etiladigan kuy va ohanglar xalqning tarixiy xotirasi, ma’naviy qadriyatlari hamda estetik qarashlarini mujassam etadi. Asrlar davomida sozandalik xalq hayoti, marosimlari, bayramlari va kundalik turmushi bilan chambarchas bog‘liq holda rivojlanib kelgan.

Bugungi globallashuv sharoitida milliy musiqa san’ati, xususan, sozandalikni asrab-avaylash va uni yoshlar orasida targ‘ib etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki aynan sozandalik san’ati orqali milliy o‘zlikni anglash, estetik didni shakllantirish va madaniy merosga hurmat ruhini singdirish mumkin.

Sozandalik san’ati qadimdan xalq og‘zaki ijodi bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, dutor, tanbur, rubob, gijjak, nay, doira kabi milliy cholg‘ular asosida rivojlangan. Ushbu cholg‘ular orqali ijro etilgan kuylar avloddan avlodga og‘zaki an’ana orqali yetkazilgan. Har bir hududda sozandalikning o‘ziga xos ijro uslubi va maktablari shakllangan.

Tarixiy manbalarda sozandalarning saroylarda, xalq sayllarida va marosimlarda faol ishtirok etgani qayd etiladi. Bu esa sozandalik san’atining jamiyat hayotidagi muhim o‘rnini ko‘rsatadi.

Sozandalik ijrochilik mahorati, musiqiy eshitish qobiliyati va badiiy tafakkurga tayanadi. Sozanda nafaqat cholg‘uni texnik jihatdan mukammal chalishi, balki kuy mazmunini his etib, tinglovchiga yetkaza olishi lozim. Ijro jarayonida ritm, ohang va uslub uyg‘unligi muhim ahamiyat kasb etadi.

An’anaviy sozandalikda improvizatsiya muhim o‘rin tutadi. Bu holat sozandaning ijodiy erkinligi va mahoratini namoyon etadi hamda ijroni yanada jonli va ta’sirchan qiladi.

Sozandalik san’ati asosan ustoz–shogird an’anasi orqali rivojlanib kelgan. Tajribali sozandalar yosh ijrochilarga cholg‘u chalish sirlarini, ijro madaniyatini va sahna

ko'nikmalarini bevosita o'rgatgan. Ushbu an'ana sozandalik san'atining asl qiyofasini saqlab qolishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda ushbu an'anani ta'lim muassasalari faoliyatiga uyg'unlashtirish yosh sozandalarni tayyorlashda samarali natija beradi.

Musiqqa maktablari, san'at kollejlari va oliy ta'lim muassasalarida sozandalikni o'qitish jarayonini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish muhimdir. Amaliy mashg'ulotlar, ansamblda ijro etish, konsert va tanlovlar orqali talabalar sozandalik san'atiga chuqurroq qiziqadilar.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida milliy cholg'ular ijrosini keng targ'ib qilish yoshlarning ushbu san'at turiga bo'lgan e'tiborini oshiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sozandalik san'ati milliy musiqa madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, xalqning ma'naviy va estetik qadriyatlarini o'zida mujassam etadi. Uni saqlash va rivojlantirish yosh avlod tarbiyasi bilan chambarchas bog'liqdir. Ta'lim tizimi, ustoz-shogird an'anasi va zamonaviy yondashuvlarning uyg'unligi orqali sozandalik san'atini kelajak avlodlarga yetkazish va uning nufuzini oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rajabiy Y. O'zbek xalq musiqasi. – Toshkent: Fan, 1978.
2. Fitrat A. O'zbek musiqasi va uning tarixi. – Toshkent: Fan, 1993.
3. Yunusov R. Milliy cholg'ular va sozandalik san'ati. – Toshkent: Musiqqa, 2016.
4. Xudoyberganov B. Musiqqa ta'limi metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
5. Saidov S. An'anaviy ijrochilik san'ati asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2020.